

Maailma apteekrid kogunesid pandeemiajärgsele konverentsile

Selle aasta septembri viimasel nädalal toimus Hispaanias Sevilleas Rahvusvahelise Farmaatsialiidu (International Pharmaceutical Federation, FIP) 80. maailmakongress, kus osales üle 2300 külalise 104 riigist. Eestist olid konverentsil kohal Triinu Entsik-Grünberg Eesti Farmaatsia Seltsist, Reelika Jõgi ravimiametist ja Ly Rootslane Eesti Proviisorapteekrite Liidust.

**LY
ROOTSLANE**

Eesti
Proviisorapteekrite
Liidu juht

Rahvusvaheline Farmaatsialiit on ülemaailmne farmaatsiat ja farmaatsiateadusi esindav organisatsioon. Kokku on FIP-is esindatud 151 organisatsiooni ning nende kaudu 154 riiki. FIP ühendab kokku üle nelja miljoni apteekri ja farmaatsiateadlase üle maailma.

1912. aastal asutatud FIP-i peakontor asub Haagi linnas Hollandis. Oma partnerluste ning ulatusliku farmaatsia- ja farmaatsiateaduste võrgustiku kaudu tegutseb FIP selle nimel, et toetada apteekri elukutset ja selle vastavust maailma tervishoiu vajadustele ja ootustele. FIP toetab farmaatsia arengut ennekõike kaasa aidates eri praktikate ja innovatsiooni levikule. FIP-i president on praegu Dominique Jordan Šveitsist ning tegevjuht dr Catherine Duggan Ühendkuningriigist.

Eesti apteekrite organisatsioonid ei ole ametlikult FIP-i liikmed, küll aga oleme olnud kaasatud erinevatesse FIP-i tegevustesse. FIP-i välja töötatud juhendid ja programmid on olulised ka Eesti apteekide ja apteekrite arengule ning etaloniks meie tulevikuplaanidele. Lisaks oleme osalenud erinevates kampaaniates, näiteks vaktsineerimise ja antibiootikumiresistentsuse kampaaniad, kus ka Eesti apteekrid on edastanud toetavaid sõnumeid.

Keskne teema oli COVID-19

Konverents toimus traditsiooniliselt ülemaailmse apteekrite päeva eel, mida peetakse 25. septembril. FIP-i ettepanekul soovitatakse septembri kolmandal nädalal pidada ka apteekide nädalat, et rõhutada apteegi ja apteekrite olulist rolli maailma tervishoius. Paljud riigid tähistavadki apteekrite päeva erinevate üritustega, ka Eestis leiab päev tagasihoidlikku äramärkimist.

Tänavuse konverentsi peateemad olid paratamatult suuresti seotud COVID-19 pandeemiaga. President Dominique Jordan ütles kongressi avakõnes, et COVID-19 on tõestanud, et apteekrid ja apteegid on hästitoimiva tervishoiusüsteemi lahutamatud osad. Ta tõdes, et kriisi ajal on farmaatsia eriala arenenud enneolematu kiirusega, laiendades oma tegevusvaldkonda, et pakkuda rohkem teenuseid.

Näitena tõi FIP-i president välja, et 2022. aasta augusti andmetel on apteegipõhine vaktsineerimine saadaval vähemalt 40 riigis ja territooriumil. Seda on 20 võrra rohkem kui 2016. aastal.

Kahjuks ei ole nende 40 riigi seas Eestit, sest kuigi ka meie apteekides saab lasta end erinevate haiguste vastu vaktsineerida, siis vaktsiinisisüsti teeb meil apteekri asemel meditsiiniõde. Küll aga

on näiteks viimase paari aasta jooksul apteekrid vaktsineerima asunud Lätis, Leedus, Poolas ja veel mitmes Euroopa riigis.

Osa avakõnest pidanud FIP-i asepresidendi Ash Soni sõnul on selge, et COVID-19 pandeemia on häirinud tervishoiuteenuseid ja toonud kaasa täiendava koormuse, sealhulgas vaimse tervise hooldusvajaduse suurenemise. Ta tõi välja, et esmatähtsate tervishoiuteenuste pakkumise ja kasutamise kasv apteegi kaudu peaks veelgi kiirenema. Farmaatsia on oma paljude sektorite ja eriteadmiste kaudu universaalse tervisekaitse jaoks ülioluline.

Heameel on tõdeda, et ka Eestis oleme viimase aasta jooksul mitmeid kordi riigi erinevate asutuste esindajatega ühise laua taga istunud ja arutanud, kuidas meie apteekides haigusi ennetavaid ja tervist edendavaid teenuseid enam pakuma hakata. Loodetavasti jõuame peagi ka reaalse tegevuseni ning mitmed olulised teenused saavad inimestele paremini kättesaadavaks.

Farmaatsiasektor näitas kriisi ajal uuenduslikkust

Konverentsi esimene plenaarsessioon keskendus apteekide rollile COVID-i ajal. Pandeemia suurendas kogu maailmas

apteekrite võimalusi pakkuda praktilist abi. Apteekide uksed olid lahti kogu pandeemia aja, apteekrid nõustasid, aitasid kergemate tervisehädade korral, paljudes riikides testisid COVID-19 suhtes või vaktsineerisid ja harisid avalikkust. Need jõupingutused parandasid avalikkuse arusaama apteekrite rollist ja kompenseerisid tervishoiusüsteemi muude osade kasvavat koormust, aidates apteekritel nõnda oma rolli ja väärtust uuesti määratleda.

Sessioonil esinejad tõid välja, et kui COVID-19 pandeemiaga kaasnevad proovikivid on endiselt aktuaalsed, on väga oluline koostada põhjalikumaid plaane, et paremini juhtida uusi tervisekriise. Pandeemiakogemused võivad olla kasulik hüppelaud tuleviku hädaolukordade jaoks. Samuti aitavad need kiirendada tervishoiusüsteemide muutusi ajaga kaasas käimiseks. "Uue normaalsuse" loomisel saab apteek kaasa aidata tervishoiusüsteemi taastumisele, tuginedes viimase kahe aasta arengusuundadele ja uuendustele. Apteek on vaieldamatult esmatasandi tervishoiu väga oluline osa.

Mitmes ettekandes kõlas mõte, et me ei tohi praegust kriisi raisku lasta, vaid võtta seda kui õppetundi tulevikuks. Farmaatsiasektor näitas kriisi ajal uuen- duslikkust ja võimet töötada välja lahendusi tervishoiusüsteemide ja patsientide toetamiseks. Näiteks toodi telefarmaatsia, mis võimaldas mittenakkushaigustega patsiente kaugnõustada. Siiralt loodan, et kaugteenused jõuavad peagi ka Eesti apteekidesse, praegu piirab meid sinne õigusruum. E-apteekidest ravimite soetamise võimalust kasutasid kriisi ajal väga paljud ning teenusega, sealhulgas nõustamisega, olid patsiendid väga rahul. Kaugteenused arstiabis on Eestis plahvatuslikult kasvanud ja inimeste harjumused ning nõudlus liiguvad sealt peagi edasi ka apteeki.

Uus nähtus infodeemia

Mitmed ettekanded käsitlesid erinevate tehniliste lahenduste kasutamist apteegis, nn digitaalse tervise võimalusi – mobiilirakendusi, mis lihtsustavad apteekri ja patsiendi suhtlust, digitaalseid koolitusplatvorme ja tehisintellekti kasutamise võimalusi. Eraldi sessioon tutvustas tervistehnoloogiate hindamisvõimalusi. Kokkuvõtvalt tõdeti, et tehnoloogia saab apteekrit palju aidata, kuid apteeker on ja jääb patsiendi ja ravimi vahele ning robot teda niipea ei asenda.

COVID-19 kriis näitas, kuidas väga kiirelt oli võimalik välja töötada uued vaktsiinid ja kuidas avalikkuse vaktsineerimine toetas tervishoiusüsteemide toimimist. See on hea näide innovatsioonist ja lahenduste arendamisest olukorras, kus olemasolevad süsteemid ei toimi. Samas toodi konverentsil välja, et mitte kõikjal maailmas ei ole uued tehnoloogiad ja ravimid kättesaadavad, ning arutati, kuidas oleks edaspidi ülemaailmsete terviseprobleemide korral võimalik tagada võrdset kättesaadavust kõigile.

“Tehnoloogia saab apteekrit palju aidata, kuid apteeker on ja jääb patsiendi ja ravimi vahele ning robot teda niipea ei asenda.

Teaduse arengu ulatus ja tempo COVID-19-le reageerimisel on olnud enneolematu, arvestades uute vaktsiiniplatvormide rakendamist, uute ravimite kiiret turule toomist ja ravijuhiste reaajas arengut.

Nende arengutega on aga paralleelselt tekkinud "infodeemia" (ingl *infodemic*), mis hõlmab tahtlikke katseid levitada valeteavet ja kahjustada ülemaailmset reageerimist tervisekriisile.

Mitmed konverentsi ettekanded kajastasid just kommunikatsiooniteemasid, sh seda, kuidas apteeker saaks spetsialistina paremini nõu anda ja osaleda patsiendi teadliku otsuse tegemise protsessis. Samuti käsitleti sotsiaalmeedia ja teiste meediakanalite rolli tervishoiuga seotud teabe jagamisel.

Ettekandjad tõid välja, et laias laastus kujutab infodeemia globaalses teabetööt- luses ja -halduses suuri turbulentsi, mis põhjustavad erinevatest allikatest pärit desinformatsiooni ja valeinformatsiooni tsunamisid. Pandeemiast ja infodeemiast taastumiseks on hädavajalik mõista, kuidas teavet töödeldakse ja uskumusi kujundatakse. Oluline on saadud teadmisi ära kasutada, et tulevaste kriiside ajal vältida tehtud vigu ja leida lahendusi tõese teabe veenval edastamisel.

Fookuses vaimne tervis

Paljude riikide tervishoiusüsteemile oli COVID-19 leviku ohjeldamine keeruline ülesanne ning selle tagajärgede leevendamise tegeletakse veel mõnda aega. Tervishoiutöötajate vaimne tervis on äärmiselt aktuaalne teema. Konverentsil arutati, milliseid toetusmehhanisme oleks vaja rakendada tervishoiutöötajatele, sh apteekritele vaimse tervise valdkonnas, ja tutvustati erinevaid strateegiaid. Vaimse tervise teema on aktuaalne ka Eestis ning sarnaselt teiste riikidega on meilgi peamiseks mureks teenuse kättesaadavus.

Vaktsineerimine apteegis

FIP-i üks oluline suund läbi aastate on olnud vaktsineerimine apteegis. Ülemaailmselt on vajalik tagada inimeste immuniseerimine kogu elu jooksul: alates lapsepõlvest (sealhulgas juba raseduse ajal) kuni hilise täiskasvanueani. Paljudes maailma riikides ei jätku kõikidele inimestele vaktsiine ja seetõttu levivad endiselt haigused, mida saaks vaktsineerimisega ennetada. Eestis ei ole probleeme vaktsiinide kättesaadavusega, küll aga on vaja panustada selgitustöösse, et inimesed mõistaksid, kuidas oluline on haiguste ennetamine vaktsineerimisega. FIP-i tegevjuht dr Catherine Duggan tõi oma ettekandes välja, et FIP toetab riike selliste strateegiate väljatöötamisel, mis võimaldavad apteekidel ja apteekritel pak- kuda integreeritud vaktsineerimisteenuseid kogu elu jooksul.

Apteekrite mured ja rõõmud on igal pool üsna sarnased

Osalesin ka kogukonnaapteekrite õhtusöögil, kus saime koos Põhjamaade kolleegidega arutada kogukonnaapteegi igapäevaste teemade üle. Kõne all oli koostöö esmatasandil, tööjõupuudus ja apteegiteenused ning tõdesime, et mured ja rõõmud on apteekritel kogu Euroopas päris sarnased.

FIP-i konverentsil tunnustati ülemaailmsete auhindadega 12 apteegiprofessionaali üheksast riigist. See on traditsioon, mis toimub juba aastaid. FIP-i üks roll on tunnustada inimesi, kes annavad silmapaistva panuse farmaatsiapraktika, -teaduste ja -hariduse arengusse, et tagada ülemaailmselt inimeste parem tervis.

Järgmine FIP-i konverents toimub 2023. aasta septembris Brisbane'is Austraalias ja ehk saab seal ära märgitud ka mõni tubli Eesti apteeker.